

Київський університет імені Бориса Грінченка
Університетський коледж

Циклова комісія суспільних дисциплін і правознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов

_____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

для студентів

спеціальності 231 Соціальна робота
освітнього рівня молодший спеціаліст
освітньої програми Соціальна педагогіка

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Проголосовано № _____	1184/19
_____	_____
(підпис)	(прізвище, ініціали)
« _____ »	20 19 р.

Київ – 2019

Розробник: Грищенко Л.В., викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач: Грищенко Л.В., викладач циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства

Протокол від 29 серпня 2019 року № 1

/ Голова циклової комісії (Н.К. Бурдіна)

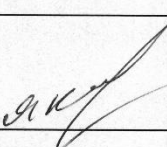
Робочу програму перевірено

« 30 » серпня 2019 р.

Заступник директора
з навчально-методичної роботи

_____ (З.Л. Гейхман)

Заступник директора
з навчальної роботи

_____ (Я.В. Карлінська)

Пролонговано:

на 20_/20_н.р. _____ (_____) , «__» 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20_/20_н.р. _____ (_____) , «__» 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20_/20_н.р. _____ (_____) , «__» 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

на 20_/20_н.р. _____ (_____) , «__» 20__ р., протокол №__
(підпис) (ПІБ)

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни
	денна форма навчання
Вид дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання, оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів/годин	2 / 60
Курс	3
Семестр	5
Кількість змістових модулів з розподілом:	2
Обсяг кредитів	2
Обсяг годин, в тому числі:	60
Аудиторні	40
Модульний контроль	4
Семестровий контроль	-
Самостійна робота	20
Форма семестрового контролю	залік

2. Мета та завдання дисципліни

Мета дисципліни полягає у досконалому опануванні студентами змісту цивільно-правових інститутів, основними теоретичними та практичними засадами правового регулювання особистих немайнових і майнових цивільних правовідносин.

Завдання

- формування у студентів системи науково-теоретичних та практичних знань з цивільного права,
- визначення та розкриття змісту понять, категорій та інститутів цивільного права, нормативно-правових актів, їх дотримання, тлумачення та застосування в практичній діяльності.
- виховання у студентів поваги до законів, їх додержання і виконання в практичній діяльності.

3. Результати навчання за дисципліною

В результаті вивчення дисципліни у студента мають бути сформовані такі предметні компетентності:

- здатність розкривати, пояснювати основні норми цивільного права,
- готовність грамотно використовувати основну юридичну термінологію в галузі цивільного права;
- здатність називати, аналізувати нормативно-правові акти, що регулюють норми сучасного цивільного права,
- уміння порівнювати національне цивільне законодавство з міжнародними правовими

- актами;
- здатність розкривати, пояснювати зміст і структуру нормативно-правових актів, вміти ними користуватися, знаходити необхідну інформацію, співвідносити норми права з реальними життєвими ситуаціями;
  - готовність пояснювати поняття цивільного спору, визначати його види та встановлювати порядок його вирішення;
  - називати документи, які регламентують питання цивільних правовідносин.

4. Структура навчальної дисципліни

№ п/ п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						Самостійна робота
		Разом	Лекцій	Семінарських	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовний модуль I. Загальні положення цивільного права								
1	Цивільне право – галузь приватного права	2	2					
2	Поняття, зміст та види цивільних правовідносин	9	2	2				5
3	Цивільні правовідносини. Правочин	4	2				2	
4	Представництво. Поняття і види довіреності. Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків.	11	2	2			2	5
5	Захист цивільних прав	4	2					
	Модульний контроль	2						
	Всього	30	10	4			4	10
Змістовний модуль II. Строки та терміни у цивільному праві. Речове та спадкове право. Право інтелектуальної власності								
6	Строки та терміни у цивільному праві	6	2	2			2	
7	Загальні положення про спадкування	7	2					5
8	Спадкування за законом. Спадковий договір	6	2	2			2	
9	Загальні положення про інтелектуальну власність.	9	2	2				5
	Модульний контроль	2						
	Всього	30	8	6			4	10
	Разом	60*	18	10			8	10

*з урахуванням МКР

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль I. Загальні положення цивільного права

Лекція 1. Цивільне право – галузь приватного права (2 год.)

Поняття цивільного права як галузі права. Цивільне право в системі права України. Предмет цивільно-правового регулювання. Методи цивільно-правового регулювання. Функції цивільного права. Система цивільного права. Джерела цивільного права та їх характеристика. Цивільне право - галузь приватного права. Поняття цивільного права як приватного права. Цивільне право в системі права України. Відносини, що регулюються цивільним правом (цивільні відносини). Диспозитивний метод регулювання цивільних відносин та чинники, що зумовлюють його. Принципи цивільного права. Принцип свободи особистості та неприпустимості свавільного втручання у сферу особистого життя людини. Принцип свободи власності. Принцип свободи договору.

Основні поняття: приватне і публічне право, цивільне право, диспозитивний метод, цивільні відносини, свобода власності, договору, підприємництва.

Основна література: 1-2 Додаткова література: 1-12, 40-42, 46

Лекція 2. Поняття, зміст та види цивільних правовідносин (2 год.)

Поняття цивільних правовідносин. Елементи та структурні особливості цивільних правовідносин.

Зміст цивільних правовідносин. Поняття, зміст та види суб'єктивних цивільних прав. Поняття, зміст та види суб'єктивних обов'язків.

Склад учасників (суб'єктів) цивільних правовідносин. Поняття цивільної правоздатності і дієздатності. Об'єкти цивільних правовідносин.

Класифікація (види) цивільних правовідносин. Підстави виникнення та припинення цивільних правовідносин.

Основні поняття: правовідношення, суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин, суб'єктивні права та обов'язки, юридичні факти.

Основна література: 1-2 Додаткова література: 1-12, 40-42, 46

Семінар 1. Поняття, зміст та види цивільних правовідносин (2 год.)

Лекція 3. Цивільні правовідносини. Правочин (2 год.)

Поняття і види правочинів. Односторонні, двосторонні та багатосторонні правочини. Оплатні і безоплатні правочини. Реальні і консенсуальні правочини. Умовні правочини.

Умови дійсності правочинів. Сторони у правочині. Зміст правочину. Єдність (відповідність) волі та волевиявлення у правочині. Форма правочину.

Основні поняття: правочин, каузальні та абстрактні правочини, фідуціарні правочини, воля та волевиявлення, презумпція правомірності, державна реєстрація.

Основна література: 1-2 Додаткова література: 1-12, 40-42, 46

Лекція 4. Представництво. Поняття і види довіреності. Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. (2 год.)

Поняття представництва. Сфера застосування представництва. Види представництва.

Сторони правовідносин з представництва. Повноваження представника. Наслідки укладення угоди особою, не уповноваженою на це, або з перевищенням повноважень.

Довіреність. Форма та строк дії довіреності. Передоручення. Припинення довіреності. Наслідки припинення довіреності.

Основні поняття: представництво, довіреність, передоручення.

Основна література: 1-2 *Додаткова література:* 1-12, 40-42, 46

Семінар 2. Представництво. Поняття і види довіреності. Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. (2 год.)

Лекція 5. Захист цивільних прав (2 год.)

Поняття здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом. Виконання цивільних обов'язків.

Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав. Визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

Основні поняття: цивільні права, цивільні обов'язки, захист цивільних прав, самозахист.

Основна література: 1-2 *Додаткова література:* 1-12, 40-42, 46

Модуль II. Строки та терміни у цивільному праві. Речове та спадкове право. Право інтелектуальної власності

Лекція 6. Строки та терміни у цивільному праві (2 год.)

Поняття строків в цивільному праві. Види строків. Строки здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Порядок обчислення строків.

Поняття і значення строку позовної давності. Застосування позовної давності. Види строків позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється. Початок перебігу строку позовної давності. Зупинення, перерва і поновлення строків позовної давності. Наслідки закінчення строку позовної давності. Випадки захисту порушеного права після закінчення строків позовної давності.

Основні поняття: строки, види строків, позовна давність, зупинення, перерва, поновлення строків давності.

Основна література: 1-2 *Додаткова література:* 1-12, 40-42, 46

Семінар 3. Строки та терміни у цивільному праві (2 год.)

Лекція 7. Загальні положення про спадкування (2 год.)

Поняття та види спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування, усунення від права на спадкування. Особливості спадкування окремих

об'єктів: прав на земельну ділянку, частки у праві спільної сумісної власності; права на одержання сум заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві; права на одержання страхових виплат (страхового відшкодування); права на вклад у банківських (фінансових) установах; права на відшкодування збитків, моральної шкоди та сплату неустойки. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем. Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця.

Основні поняття: спадкування, спадщина, спадкоємці.

Основна література: 1-2 Додаткова література: 1-12, 40-42, 46

Лекція 8. Спадкування за законом. Спадковий договір (2год.)

Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Поняття, предмет, та форма спадкового договору. Сторони в договорі, їх права і обов'язки. Забезпечення виконання та розірвання спадкового.

Основні поняття: черговість спадкування, спадковий договір.

Основна література: 1-2 Додаткова література: 1-12, 40-42, 46

Семінар 4. Спадкування за законом. Спадковий договір (2год.)

Лекція 9. Загальні положення про інтелектуальну власність. (2год.)

Інтелектуальна діяльність та її місце у соціально-економічному розвитку суспільства. Творчість як цілеспрямована інтелектуальна людська діяльність: поняття та види.

Поняття права інтелектуальної власності. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. Джерела правового регулювання відносин, пов'язаних з інтелектуальною діяльністю та індивідуалізацією товарів та їх виробників.

Зміст права інтелектуальної власності. Поняття та види особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності.

Основні поняття: інтелектуальна власність, творчість, твори, виконання, наукові відкриття, винаходи, корисні моделі, комерційна таємниця, автор, виконавець, винахідник.

Основна література: 1-2 Додаткова література: 1-12, 40-42, 46

Семінар 5. Загальні положення про інтелектуальну власність. (2 год.)

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю на 5- семестр (залік)

Вид діяльності студентів	Максимальна кількість балів за один вид роботи	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
1. Відвідування лекцій	1	5	5	4	4
2. Відвідування семінарів (практичних)	1	2	2	3	3
3. Виконання завдання для самостійної роботи	5	2	10	2	10
4. Робота на семінарському занятті (доповідь, виступ, повідомлення, участь в дискусії)	10	2	20	2	20
5. Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25
Всього			62		62
Максимальна кількість балів			124		
Коефіцієнт			1,24		

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії їх оцінювання

№ з/п	Назва теми	Кількість балів
1	Місце цивільного права в системі галузей права України. Поняття та зміст юридичної рівності суб'єктів у цивільному праві. Цивільно-правові системи світу. Стадії укладання договору.	5
2	Поняття та класифікація юридичних фактів. Поняття та ознаки здійснення суб'єктивного цивільного права. Поняття та способи захисту суб'єктивних цивільних прав. Проблема дуалізму приватного права	5
3	Поняття за загальною характеристикою виконання заповіту. Встановлення сервітуту у заповіті. Посвідчення нотаріусом секретних заповітів.	5

	Спадкування усиновленими та усиновлювачами.	
4	Перехід права на прийняття спадщини. Обов'язок спадкоємців задовольнити вимоги кредитора. Строк чинності повноважень виконавця заповіту. Особливості спадкового договору за участі подружжя.	5
		20 бал.

6.3 Критерії оцінювання самостійної роботи.

5 балів – завдання виконані в повному обсязі, студент має системні, дієві знання, володіє понятійним апаратом, відповіді на запитання вичерпні й аргументовані, не мають помилок.

4 бали – робота виконана в повному обсязі, але має деякі неточності і незначні помилки; достатньо високий рівень загальної обізнаності з предмету та адаптивності при доборі потрібного матеріалу.

3 бали – поверхневе знання змісту тем з дисципліни, труднощі при використанні понятійного апарату, відсутність міцних логічних зв'язків і послідовності у розумінні навчального предмету.

2 бали – студент знайомий з матеріалом, але не виділяє основних положень, допускає суттєві помилки, які викривлюють зміст, не вміє користуватися термінологією і поєднувати теоретичні засади з практичним їх втіленням.

1 бал – не виявляє розуміння матеріалу, має розрізненні знання, допускає грубі помилки, обсяг виконаного завдання менше 20%.

6.4. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма проведення модульного контролю – модульна контрольна робота

Форма проведення – письмова.

Час проведення – 80 хвилин.

Максимальна кількість балів: 25 балів

Критерії оцінювання:

Письмові відповіді на теоретичні питання (розв'язання юридичних задач) оцінюються в залежності від правильності та повноти відповіді.

Виконання тестових завдань оцінюється в 1 бал за кожну правильну відповідь

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль проводиться у формі *заліку*

Підсумкова оцінка виставляється за результатами проміжного контролю. Результати заліків оцінюються за стобальною шкалою відповідно до кількості набраних балів, і оголошуються на останньому практичному, семінарському чи лабораторному занятті. Оцінка виставляється за умови, коли студент успішно виконав усі види робіт для проміжного контролю, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

У разі невиконання окремих обов'язкових видів робіт з об'єктивних причин, студент повинен виконати їх і прозвітуватись у строк до останнього семінарського (практичного, лабораторного) заняття. Час та порядок виконання робіт і звітування визначає викладач. Якщо за результатами проміжного контролю під час вивчення навчальної дисципліни студент набрав менше ніж 35 балів, то для одержання заліку він має пройти повторний

курс вивчення відповідної навчальної дисципліни.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю:

1. Поняття цивільного права як галузі права. Цивільне право в системі права України.
2. Поняття цивільного законодавства і його співвідношення з цивільним правом.
3. Система цивільного законодавства. Співвідношення загального і спеціального цивільного законодавства.
4. Поняття цивільних правовідносин. Елементи та структурні особливості цивільних правовідносин.
5. Зміст цивільних правовідносин. Поняття, зміст та види суб'єктивних цивільних прав. Поняття, зміст та види суб'єктивних обов'язків.
6. Склад учасників (суб'єктів) цивільних правовідносин. Поняття цивільної правоздатності і дієздатності. Об'єкти цивільних правовідносин.
7. Класифікація (види) цивільних правовідносин. Підстави виникнення та припинення цивільних правовідносин.
8. Особистість (людина) та цивільна правосуб'єктність. Фізична особа (громадянин) як індивідуальний суб'єкт цивільного права.
9. Правоздатність фізичних осіб. Виникнення та припинення правоздатності.
10. Дієздатність фізичних осіб. Повна дієздатність. Обсяг дієздатності малолітніх віком до 14 років. Обсяг дієздатності неповнолітніх віком від 14 до 18 років
11. Обмеження дієздатності громадян. Визнання громадянина недієздатним.
12. Місце проживання фізичної особи та його юридичне значення.
13. Порядок, умови та правові наслідки визнання особи безвісно відсутньою та оголошення померлою.
14. Поняття і види правочинів. Односторонні, двосторонні та багатосторонні правочини.
15. Умови дійсності правочинів. Сторони у правочині. Зміст правочину. Єдність (відповідність) волі та волевиявлення у правочині. Форма правочину.
16. Поняття та види недійсних правочинів.
17. Поняття представництва. Сфера застосування представництва. Види представництва.
18. Сторони правовідносин з представництва.
19. Повноваження представника.
20. Наслідки укладення угоди особою, не уповноваженою на це, або з перевищенням повноважень.
21. Довіреність. Форма та строк дії довіреності. Передоручення.
22. Припинення довіреності. Наслідки припинення довіреності.
23. Поняття строків в цивільному праві. Види строків.
24. Строки здійснення цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Порядок обчислення строків.
25. Поняття і значення строку позовної давності. Застосування позовної давності. Види строків позовної давності.
26. Поняття здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків.
27. Межі здійснення цивільних прав. Виконання цивільних обов'язків.
28. Власність і право власності: співвідношення. Власність як економічна категорія.

- 29.Передумови становлення та розвитку відносин власності на теренах України. Зміст права власності.
- 30.Поняття права власності як правового інституту (право власності в об'єктивному значенні).
- 31.Роль та місце правового інституту власності в системі цивільного права.
- 32.Поняття права власності як суб'єктивного права. Зміст та межі здійснення суб'єктивного права власності.
- 33.Співвідношення суб'єктивного права власності і цивільного правовідношення.
- 34.Поняття авторського права. Об'єкти та суб'єкти авторського права.
- 35.Поняття патентного права. Винахід, корисна модель, промисловий зразок як об'єкти патентного права. Суб'єкти патентного права
- 36.Поняття та види спадкування. Склад спадщини.
- 37.Поняття заповіту та право на заповіт. Види заповіту: заповіт з умовою, заповіт подружжя, секретний заповіт. Форма заповіту. Права заповідача.
- 38.Недійсність заповіту. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Виконання заповіту.
- 39.Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування.
- 40.Спадкування за правом представлення.
- 41.Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.
- 42.Поняття, предмет, та форма спадкового договору. Сторони в договорі, їх права і обов'язки.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична картка дисципліни «Цивільне право»

Разом: 60 год., лекції – 18 год., семінарські заняття - 10 год., самостійна робота – 20 год., індивідуальні заняття – 8 год., підсумковий контроль – 4 год.

Модуль	Змістовний модуль I					Змістовний модуль II			
Назва модуля	Загальні положення цивільного права					Особи			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Теми лекцій	Цивільне право – галузь приватного права	Поняття, зміст та види цивільних правовідносин	Цивільні правовідносини. Правочин	Представництво. Поняття і види довіреності. Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків.	Захист цивільних прав	Строки та терміни у цивільному праві	Загальні положення про спадкування	Спадкування за законом. Спадковий договір	Загальні положення про інтелектуальну власність.
Теми семінарських занять		Семінар 1. Поняття, зміст та види цивільних правовідносин (2 год.)		Семінар 2. Представництво. Поняття і види довіреності. Здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. (2 год.)		Семінар 3. Строки та терміни у цивільному праві (2 год.)		Семінар 4. Спадкування за законом. Спадковий договір (2 год.)	Семінар 5. Загальні положення про інтелектуальну власність. (2 год.)
Види поточного контролю					Модульна контрольна робота				Модульна контрольна робота
Підсумковий контроль	залік								

8. Рекомендована література

Основна література:

1. Цивільне право України: особлива частина. Підручник /Фазикош В.Г., Булеца С.Б.- К.: Знання, 2013 – 751 с.
2. Цивільне право в схемах. Навчальний посібник/ Матвєєв П.С., Бірюков В.І. – К.: Алерта, 2013 – 256 с.
3. Цивільне право України: договірні та недоговірні зобов'язання. Підручник для ВНЗ.- 3-є вид/ Бичкова С.С., Бірюков І.А., Бобрик В.І., Братель О.Г. та ін. / За ред. Бичкової С.С. – К.: Правова єдність, Алерта, 2014 – 496 с.
4. Сімейне право : підручник / за заг. ред.: В. І. Борисова, І. В. Жилінкова. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2012. – 322 с.
5. Сімейне право : підручник / за заг. ред.: В. І. Борисова, І. В. Жилінкова. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2012. – 322 с.

Додаткова література:

1. Коментовані зразки документів: за чинним законодавством України. Кн.4: Узагальнення нотаріальної практики. Нотаріальний процес. Цивільне право. Організація нотаріальної діяльності. Висновки експертиз. Сімейне право. Виконавче провадження. Спадщина. Діловодство. Податки. Іпотека-застава. Трудове право. Фінмоніторинг. Нотаріальний депозит Захист прав нотаріуса. Судова практика/ За. заг. ред. Марченка В.М., Чуєвої О.Д. – Х.: Страйд, 2012 – 480 с.
2. Цивільне, господарське та господарське процесуальне право у запитаннях і відповідях: практичний курс/ Упор. Борисова В.І., Жиголкін І.П., Сибіта О.М., Хотенець П.В. – Х.: Право, 2013 – 176 с.
3. Українське цивільне право: право власності, академічний курс. Підручник для ВНЗ/ Ромовська З.В. – К.: Правова єдність, 2011 – 246 с.
4. Цивільне право України. Підручник.- 3-є вид./ Харитонов Є.О., Сиарцев О.В. – К.: Істина, 2013 – 808 с.
5. Цивільне право України: альбом схем.- 4-е вид./ Мічурін Є.О., Шишка О.Р. – Х.: Фактор, 2013 – 464 с.Цивільне право України: загальна частина. Навчальний посібник для ВНЗ/ Алфьорова Т.М., Берестова І.Е., Булат Є.А. та ін. – К.: Хай-Тек Прес, 2013 – 432 с.
6. Цивільне право України. Загальна частина: загальні положення, особисті немайнові права фізичної особи, право власності та ін. речові права, спадкове право, право інтелектуальної власності, загальні положення про зобов'язання і договори. Підручник /Бірюков І.А., Заїка Ю.О., Бичкова С.С, Тімуш І.С. та ін. / За ред. Бірюкова І.А., Заїки Ю.О. – К.: Правова єдність, Алерта, 2014 – 510 с.
7. Цивільне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів / Упор. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. – К.: ЦУЛ, 2014 – 202 с.
8. Українське цивільне право у визначеннях та схемах. Навчальний посібник для ВНЗ / Курило Т.В./ Л.: Новий світ-2000, 2014 – 238 с.
9. Українське цивільне право. Навчальний посібник.- 3-є вид. / Заїка Ю.О. – К.: ЦУЛ, 2014 – 358 с.
- 10.Цивільне право України: загальна частина. Підручник.- 4-е вид./ За ред. Дзери О.В., Кузнецової Н.С., Майданика Р.А. – К.:Юрінком Інтер, 2014 – 976 с.

11. Цивільне право України: особлива частина. Підручник (затв. МОН України).- 4-е вид./ За ред. Дзери О.В., Кузнецової Н.С., Майданика Р.А. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 1176 с.
12. Цивільне право України: особлива частина. Підручник (затв. МОН України)/ Фазикош В.Г., Булеца С.Б. – К.: Знання, 2013 – 751 с.
13. Нотаріат України. Навчальний посібник до іспитів/ Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. – К.: ЦУЛ, 2013 – 332 с.
14. Науково-практичний коментар Закону України "Про нотаріат" (на 1.01.2012)/ Остапенко О.І., Шамрай В.О., Руснак Ю.І., Демський Е.Ф. та ін. / За ред. Остапенко О.І. – К.: Професіонал, 2012 – 608 с.
15. Законодавство України про нотаріат: збірник офіційних текстів законів (на 15.03.2013)/ Руснак Ю. І. – К.: ЦУЛ, 2013 – 430 с.
16. Право соціального забезпечення України. Навчальний посібник для ВНЗ - 5-е вид./ Бойко М.Д. – К.: ЦУЛ, 2014 – 448 с.
17. Право соціального забезпечення України: практикум. Навчальний посібник/ Пилипенко П.Д., Бурак В.Я., Кульчицька О.І., Рим О.М. та ін. / За ред. Пилипенка П.Д. – К.: Істина, 2012 – 288 с.
18. Правове регулювання соціального обслуговування населення в сучасних умовах: проблеми теорії та практики. Монографія/ Гончаров В.О., Прилипко С.М., Шумна Л.П., Ярошенко О.М. / За ред. Ярошенка О.М. – Х. Юрайт, 2012 – 312 с.
19. Кухарев О. Є. Спадкове право України : навч.-практ. посіб. / О. Є. Кухарев. – К. : Правова єдність : Алерта, 2013. – 328 с.
20. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2013 № 6-1 том 2;
21. Українське цивільне право: спадкове право, академічний курс. Підручник для ВНЗ - 2-е вид./ Ромовська З.В. – К.: Дакор, 2013 – 304 с.
22. Цивільне право, ч.1. Посібник для підготовки до складання іспиту.- 2-е вид./ Харитонов Є.О., Голубєва Н.Ю., Акіменко Ю.Ю. – Х.: Одиссей, 2011 – 248 с.
23. Цивільне право. Підручник у 2-х томах, т.1.- 2-е вид./ Борисова В.І., Баранова Л.М., Бєгова Т.І., Домашенко М.В. та ін. / За ред. Борисової В.І., Спасибо-Фатєєвої І.В., Яроцького В.Л. – Х.: Право, 2014 – 656 с.
24. Цивільне право. Підручник у 2-х томах, т.2.- 2-е вид./ Борисова В.І., Баранова Л.М., Бєгова Т.І., Домашенко М.В. та ін. / За ред. Борисової В.І., Спасибо-Фатєєвої І.В., Яроцького В.Л. – Х.: Право, 2014 – 816 с.
25. Цивільне право: загальна частина. Т.1: Вступ у цивільне право. Підручник для юридичних спеціальностей ВНЗ/ Майданик Р.А. – К.: Алерта, 2012 – 472 с.
26. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України/ Комаров В.В. – Х.: Право, 2012 – 624 с.
27. Цивільне процесуальне право України. Навчальний посібник/ Карнаух Т.М., Ханик-Посполітак Р.Ю. – К.: Юстініан, 2011 – 400 с.
28. Цивільне процесуальне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів/ Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. – К.: ЦУЛ, 2012 – 208 с.
29. Розгон О. Шлюб громадянина України з іноземцем на території України / О. Розгон // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2012. – № 1. – С. 321–326.
30. Розгон О. Феномен міжнародного усиновлення / О. Розгон // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2011. – № 2. – С. 49–59.

31. Мироненко В. Особливості усиновлення дітей-громадян України іноземними громадянами / В. Мироненко // Нотаріат для вас. – 2012. – № 5. – С. 33–39.
32. Кисіль В. І. Спадкові відносини в сучасному міжнародному приватному праві / В. І. Кисіль // Право України. – 2013. – № 7. – С. 154–182.
33. Калакура В. Я. Проблеми колізійного регулювання сім'ї та шлюбу в міжнародному приватному праві / В. Я. Калакура // Право України. – 2013. – № 7. – С. 145–153.
34. Цивільне право : підручник : у 2 т. / за ред.: В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатеева, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2011–2012. – Т. 1–2.
35. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Спадкове право. Академічний курс : підручник / З. В. Ромовська. – 2-ге вид., допов. – К. : Дакор, 2013. – 304 с.
36. Кухарев О. Є. Спадкове право України : навч.-практ. посіб. / О. Є. Кухарев. – К. : Правова єдність : Алерта, 2013. – 328 с.
37. Українське цивільне право: спадкове право, академічний курс. Підручник для ВНЗ - 2-е вид./ Ромовська З.В. – К.: Дакор, 2013 – 304 с.
38. Євко В. Ю. Основні протиріччя правового регулювання міждержавного всиновлення в Україні / В. Ю. Євко, С. М. Кравчук // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. – 2011. – № 12. – С. 46–54.
39. Розгон О. Шлюб громадянина України з іноземцем на території України / О. Розгон // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2012. – № 1. – С. 321–326.

Нормативно-правові акти

40. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
41. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – ст. 356.
42. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40. – ст. 492.
43. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – ст. 205.
44. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – ст. 144.
45. Закон України «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 24. – ст. 207.
46. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 31-32. – ст. 263.
47. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 01 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради. – 2010. - № 38. – ст. 509.
48. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради. – 1993. - № 5. – ст. 21.
49. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. - № 30. – ст. 42.
50. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2002. - № 10. – ст. 70.

51.Постанова Кабінету міністрів України Про затвердження Порядку стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного з батьків для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладено договір про подання правової допомоги від 19 серпня 2002 р.

9.Додаткові ресурси

Цивільний кодекс України <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Коментар до цивільного кодексу України <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/gk>